

УДК 821.161.2'06.09:355.4(470:477)»2014/...»

СКУТКО Тетяна – кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри української та зарубіжної літератури і методик їх навчання, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, вул. М. Кривоноса, 2, Тернопіль, 46000, Україна (tanyabidov@gmail.com)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7196-987X>

СЕНЬОВСЬКА Надія – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки та менеджменту освіти, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, вул. М. Кривоноса, 2, Тернопіль, 46000, Україна (ipr56@tnpu.edu.ua)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2220-1498>

DOI: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2026.65.13>

Бібліографічний опис статті: Скуратко, Т., Сеньовська, Н. (2026). Українська література в структурі сучасного мистецтва війни. Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Філологія», 65, 113–126, doi: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2026.65.13>

УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРА В СТРУКТУРІ СУЧАСНОГО МИСТЕЦТВА ВІЙНИ

Анотація. У статті проаналізовано сучасну українську літературу як вагомому частину комплексного феномена – мистецтва війни. Виокремлено дванадцять його художніх напрямів: зображальне мистецтво (мурали, фрески, мозаїки, колажі, картини, листівки, ілюстрації тощо), музичне (аудіовізуальне) мистецтво (патріотичні пісні, музичні кліпи, класичні опери, ораторії, музичні проєкти), хореографічне мистецтво (хореографічні вистави, народні танці, балет, танцювальні постановки тощо), кіномистецтво (документалки, художні фільми, кінофестивалі, мультфільми), театральне мистецтво (вистави, перформативні читання, театральні фестивалі, народна драма тощо), фотомистецтво (фотоальбоми, фотопроєкти, звіти-фотовиставки тощо), скульптура (монументи героям, барельєфи, пам'ятні дошки, меморіали, горельєфи тощо), архітектурно-меморіальне мистецтво (меморіальні комплекси), декоративно-прикладне мистецтво (гравіювання, карбування, ковальство, кераміка, художнє оздоблення холодної та вогнепальної зброї, мосяжництво, гончарство, вишивка, ткацтво, килимарство, gobelen, плетіння, в'язання, виготовлення та прикрашання одягу, виготовлення ляльок-мотанок, писанкарство, витинанка, різьблення по дереву, свічкаство тощо), «межові» жанри (відеопоезія, комікси, графічні романи, меми, етнодизайн, мотиваційні поезії на стінах), цифрове мистецтво (нет-арт, мистецтво мережі, відеоігри тощо), словесне мистецтво. Зосереджено увагу на сучасній українській літературі війни в контексті її періодизації: 1-ий етап (2014–2017 рр.) – фіксація факту війни; 2-ий етап (2018–2021 рр.) – художньо-рефлексивне осмислення війни; 3-тій етап (2022 – до цього часу (2025 р.) – лавиноподібне збільшення кількості текстів про війну. Узагальнено тематичну класифікацію художніх текстів. Акцентовано увагу на літературі факту загалом і комбатантській літературі зокрема.

Ключові слова: мистецтво війни, сучасна українська література війни, періодизація літератури війни, тематична класифікація літератури війни, література факту, комбатантська література.

SKURATKO Titiana – Candidate of Philological Sciences, Associate Professor at the Department of Ukrainian and foreign literature and methods of their teaching, Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University, 2, M. Kryvonosa str., Ternopil, 46000, Ukraine (tanyabidov@gmail.com)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7196-987X>

SENOVSKA Nadiia – Candidate of Pedagogic Sciences, Associate Professor at the Department of Pedagogy and Education Management, Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University, 2, M. Kryvonosa str., Ternopil, 46000, Ukraine (ipp56@tnpu.edu.ua)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2220-1498>

DOI: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2026.65.13>

To cite this article: Skuratko, T., Senovska, N. (2026). Ukrainska literatura v strukturі suchasnoho mystetstva viiny [Ukrainian Literature in the Structure of Modern Art of War]. *Problemy humanitarnykh nauk: zbirnyk naukovykh prats Drohobyskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. Seriiia «Filolohiia» – Problems of Humanities. «Philology» Series: a collection of scientific articles of the Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University*, 65, 113–126, doi: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2026.65.13> [in Ukrainian].

UKRAINIAN LITERATURE IN THE STRUCTURE OF CONTEMPORARY ART OF WAR

Summary. The article analyzes modern Ukrainian literature as a significant part of a complex phenomenon – the art of war. Twelve of its artistic directions are distinguished: visual arts (murals, frescoes, mosaics, collages, paintings, postcards, illustrations, etc.), musical (audiovisual) arts (patriotic songs, music videos, classical operas, oratorios, musical projects), choreographic arts (choreographic performances, folk dances, ballet, dance performances, etc.), cinematography (documentaries, feature films, film festivals, cartoons), theatrical arts (performances, performative readings, theater festivals, folk drama, etc.), photographic arts (photo albums, photo projects, photo exhibition reports, etc.), sculpture (monuments to heroes, bas-reliefs, commemorative plaques, memorials, high-reliefs, etc.), architectural and memorial arts (memorial complexes), decorative and applied arts (engraving, coinage, blacksmithing, ceramics, artistic decoration of cold weapons and firearms, brass work, pottery, embroidery, weaving, carpet weaving, tapestry, weaving, knitting, making and decorating clothes, making motany dolls, Easter egg making, vytynanka, wood carving, candle making, etc.), «borderline» genres (video poetry, comics, graphic novels, memes, ethno design, motivating poetry on walls), digital art (net art, network art, video games, etc.), verbal art. The focus is on modern Ukrainian war literature in the context of its periodization: 1st stage (2014–2017) – fixation of the fact of war; 2nd stage (2018–2021) – artistic and reflective understanding of war; 3rd stage (2022– to the present time (2025) – avalanche-like increase in the number of texts about the war. The thematic classification of literary texts is generalized. The focus is on literature of fact in general and combatant literature in particular.

Key words: the art of war; modern Ukrainian war literature, periodization of war literature, thematic classification of war literature, literature of fact, combatant literature.

Постановка проблеми. Сучасна українська література війни, яка стрімко розвивається й трансформується, є вагомим складником у структурі нового феномена – мистецтва війни. Безумовно, це явище вражає силою проявів та потенціалами. Водночас повного осмислення, інтерпретації та поцінування воно може набути аж через десятиліття після нашої омріяної справедливої Перемоги. Сьогодні ж мистецтво війни є насамперед засобом документальної фіксації непростого досвіду українців. Важливими є також його естетична, виховна й терапевтична функції.

Особливо актуалізовано роль цього феномену як основи національної єдності й духовного зцілення всього нашого суспільства від травм несправедливої війни на знищення. Тож чи не найважливішим завданням мистецтва війни загалом і літератури зокрема, як зауважує ведуча телеканалу «Суспільне Культура» (програма «Культуримо») Валерія Павленко, є пробудження взаємної емпатії задля об'єднання суспільства: «Зараз воєнна література будує місток між тими, хто пройшов крізь бойові дії, і тими, хто пізнає війну лише з книжок чи новин» (Література 2025 року).

Погоджуємося з думкою Остапа Українця: «Воєнна література в Україні була завжди. Вона зараз не те що б з'явилась на мапі. Просто читацький загал почав ширше її визнавати» (Література 2025 року). Адже саме словесне мистецтво найповніше фіксує пройдене, пережите, передумане, відчуте та омріяне. За словами Віри Агеєвої, «ми про цю війну свідчимо» (Література 2025 року).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасне українське мистецтво війни загальом і словесне зокрема вже ціле десятиліття є темою різноаспектних наукових розвідок (В. Агеєва, Є. Васильчук, І. Галак, О. Герасимюк, Т. Головань, Л. Горболіс, І. Грабовська, М. Жулинський, С. Журба, О. Забужко, С. Ковпик, І. Літвінова, В. Пахаренко, Т. Пилипець, Б. Романцова, М. Рябенко, Р. Семків, Н. Сеньовська, Г. Скоріна, Т. Скуратко, Є. Станісевич, Г. Токмань, Т. Трофименко, О. Харлан, С. Хороб, О. Шелюх та ін.). Водночас ця тематика зацікавлює все більшу кількість культурних та громадських діячів, представників ЗМІ (Ю. Вовкогон, Я. Грицак, В. Дайвер, Дара Корній, А. Дронь, В. Запека, В. Єшкілев, А. Любка, І. Малкович, В. Павленко, О. Стяжкіна, О. Українець, С. Чирков та ін.). Її активно обговорювано на різноманітних платформах, фіксовано в альманахах, збірниках, каталогах («Війна 2022: щоденники, есеї, поезія» (Війна 2022, 2022); «Вічність трива цей день... Художні хроніки війни» (Вічність трива цей день, 2023); «Голоси. Антологія військових письменників» (Голоси. Антологія військових письменників, 2023); «Каталог книжок про російсько-українську війну» (Скоріна Г., 2023); «Це війна. Українські письменники і письменниці про те, як пережити катастрофу» (Це війна, 2024) тощо), поширювано волонтерськими командами (наприклад, «Недописані», м. Київ (Недописані); «Патріотичні й небайдужі», м. Тернопіль (Патріотичні й небайдужі); «Voices of defenders», м. Київ (Voices of defenders) тощо).

Сучасна російсько-українська війна спричинила розширення і жанрових, і тематичних, і видових меж національного мистецтва. Цим умотивовуємо **актуальність** нашої розвідки. **Метою** наукової розвідки є аналіз сучасної української літератури (від 2014 р.)

в контексті мистецтва війни; окреслення її завдань і функцій.

Завдання – вивчити стан досліджуваної проблеми в літературознавчих працях; проаналізувати сучасну українську літературу в контексті мистецтва війни, виокремивши його художні напрями; окреслити завдання та функції сучасної української літератури війни; класифікувати найновіші (від 2014-го року) художні тексти на воєнну тематику.

Виклад матеріалу. Завдання та функції сучасного мистецтва, особливо словесного, безумовно трансформувалися. За словами Олени Стяжкіної, «дуже важливо тепер, коли з'явилась про це можливість, сказати про себе світові, сказати про себе самим собі і сказати про себе своїм дітям. Так, щоб наші діти не залишились в п'їтмі і в цих лабіринтах таємниць, секретів, невичерпних абсолютно, тому що ми чогось боялись. З цією війною ми припинили боятися. Ми припинили боятися бути самими собою. Можливо, неідеальними, не завжди сміливими, не завжди розумними, такими, як ми є. Але ми гідні того!» (Література 2025 року). Тож ми є свідками творення нового феномену – мистецтва війни, яке охоплює велику кількість художніх напрямів.

1. **Зображальне мистецтво** (мурали, фрески, мозаїки, колажі, картини, листівки, ілюстрації, тощо). Наприклад, **стінопис** «Захисники світла» на бульварі Миколи Міхновського 3-А у Києві, присвячений силам ППО та енергетикам (2023; авторка ілюстрації Дарця Зіронька, художники Андрій Ковтун, Антон Кондрашов та Вікторія Лайм); **мурал** у столиці на вулиці Межигірській, 3/7, присвячений легендарному «Привиду Києва» – збірному образу льотчиків, які боронили небо від початку російського вторгнення (2022; художник Андрій Ковтун); **фреска** «Страшний суд» у храмі святого Йосафата в Шептицькому, на якій путін горить у пеклі разом з гербом срср і багатьма іншими символами зла (2017); **колажі** Сергія Пущенка («Художник») з книги «Фронтний кобзар» (2020) та французької художниці Фанні Лешевальє (Fanny Lechevalier), де поєднані герої й сюжети відомих картин та українські фотографії нинішнього воєнного часу (2022); **картини** Сергія Захарова, Віктора Олійника, Володимира Реброва, Марти Пінчук, Олега Шупляка;

роботи Маргарити Половінко «Сон у посадці» (2022), «Без назви» (2022), , **написані** її власною **кров'ю**, отриманою під час селфгарму; **листівки** «Щоденники Заї та Коті» художниці Лесі Бельдій; **плакати** Нікіти Тітова, Андрія Єрмоленка; **мозайка** «Боривітер», відтворена сучасними митцями за знаменитою роботою художниці Алли Горської, котру в тимчасово окупованому Маріуполі росіяни зруйнували обстрілами (2025; до відтворення долучилися 15 художників-монументалістів під керівництвом Олени Зарецької – онуки Алли Горської). Увагу громадськості незмінно привертають **художні виставки**, наприклад, «Захоплений будинок / The Captured House» (2022; берлінський артцентр «Alte Münze»), виставка графічних робіт Володимира Реброва «Коли зникають фарби» (2023; Арт-галереї Національної бібліотеки України імені Ярослава Мудрого), виставка плакатів «Мистецтво війни» (2022; Київ), плакатні акції «Україна–Харків–Незламність» (2023; Харків) тощо. Міністерством культури та інформаційної політики і Державним агентством України з питань мистецтва та мистецької освіти ініційована **платформа** «Ukraine War Art Collection» (2022). Це велика медіатека творів мистецтва, пов'язаних з російсько-українською війною.

2. Музичне (аудіовізуальне) мистецтво (від пісень вуличних музикантів до професійних кліпів, від класичних опер та ораторій до масштабних нестандартних музичних проєктів). У цих межах «нове життя» отримали вже відомі **давні пісні** (переспів гімну січових стрільців «Ой у лузі червона калина похилилася» від Андрія Хливнюка з Київського Майдану у перші дні вторгнення; гімн Організації українських націоналістів «Зродились ми великої години» від Олеса Бабія, сучасний варіант якого «Марш Нової Армії» представили 2017 року за ініціативи музиканта Олега Скрипки; благодійні концерти різдвяних турів Україною та світом Ірини Федішин «Україна колядує» тощо). Поширення також набули **абсолютно нові музичні твори** (трек «Доброго вечора, ми з України» від PROBASS Δ HARDI; пісня Енджі Крейда «Враже» на слова Людмили Горової). До яскравих представників цієї категорії належать і дві композиції, що перемогли на пісенному конкурсі Євробачення: «1944» кримськотатарської спі-

вачки Джамали (2016) та «Стефанія» українського фольк-реп-гурту «Kalush Orchestra» (2022). Потужним музичним мистецьким явищем стала **діяльність Культурного Десанту (КД) ЗСУ** – неформального об'єднання військовослужбовців творчих професій (музикантів, артистів, письменників тощо), мета якого – підтримка морально-психологічного духу бійців ЗСУ; члени об'єднання проводять концерти на передовій та в деокупованих містах, створюють культурний контент і допомагають встановлювати емоційний зв'язок між військовими та цивільними; ініціатор створення й очільник КД – музикант, поет і телеведучий, а сьогодні офіцер ЗСУ Миколай Серга. Безумовно, активними творцями музичного мистецтва є **українські гурти**, чия творчість базується на засадах патріотизму («БЕЗ ОБМЕЖЕНЬ», «ВПЕРШЕ ЧУЮ», «Гайдамаки», «Громадянин Топінамбур», «Жадан і Собаки», «Карна», «МУР», «Мері», «Океан Ельзи», «Пікардійська терція», «Тінь Сонця», «Kozak System» тощо). Відбуваються також найрізноманітніші **музичні проєкти** (наприклад, цикл «Музика воїнів» Олександра Ткачука). Українська **класична музика** під час російсько-української війни набула нового значення. Вона перестала бути «розвагою для обраних», а стала зброєю культури, актом спротиву (наприклад, твір «Музика війни» (2023) композитора Євгена Станковича у виконанні Національного академічного симфонічного оркестру України та Національної академічної капели України «Думка» під орудою Володимира Сіренка; хоровий цикл сучасного українського композитора Івана Небесного «Згадуючи» (2024), присвячений усім, хто втратив своїх рідних під час війни в Україні; опера-кабаре Золтана Алмаші «ТГШ. Подорож у часі» (2024); балет-феєрія Вікторії Польової «Мавка» (2025) за мотивами «Лісової пісні» Лесі Українки; спеціальна програма з колядками та щедрівками Львівського муніципального хору «Гомін» (2025) тощо). Створено **перформенси**, присвячені сучасним героям, жертвам окупації, дітям війни (Богдан Сегін – серія цифрових концертів «Україна–2022. Музи не мовчать» на YouTube-каналі Львівської національної філармонії імені Мирослава Скорика на підтримку українських

музикантів, які залишилися в Україні під час російської воєнної агресії).

3. **Хореографічне мистецтво** (хореографічні вистави, народні танці, балет, танцювальні постановки та інші вирази мистецтва руху – від дитячих хореографічних постановок, що переосмислюють у мистецький спосіб актуальні проблеми воєнного часу, до потужних імпрес). Яскравий зразок останніх – **проект перформансів** «Танець в зоні війни» (2024; фотохудожники з Великобританії Марія Фалконер та Пол Гіл; співпродюсер Віктор Рубан; саунд-артист Григорій Семенчук; митці сучасного танцю Алла Шляхова, Крістіна Шишкарьова, Лариса Венедиктова, Людмила Мова, Марія Сало, Микита Кравченко, Світлана Олексюк, Таїсія Тимофєєва та Христина-Марія Слободянюк). Позитивні відгуки всіх залучених отримав **танцювальний проєкт для реабілітації військових** «Поверни мене з війни» (розпочатий у Києві ще до повномасштабного вторгнення, потім діяв на Заході України). Найвідомішими широкому загалу стали, безумовно, **танці військових, котрі отримали на війні травми, втратили кінцівки**. Наприклад, Олег Сливач, який до повномасштабної війни професійно займався народними танцями і втратив ногу на фронті, а після ампутації повернувся на велику сцену і станцював на протезі з рідним дрогибицьким ансамблем «Верховинка», 2024 р.; Олександр Бudyко («Терен»), що втратив обидві ноги, але взяв участь у хореографічній постановці балетної трупи United Ukrainian Ballet на сцені Каліфорнійського театру (США), хореографія Емми Евелін, 2023 р.; Артем Мороз, котрий під час визволення Херсона втратив обидві нижні кінцівки; його танець-присвята захисникам України з хореографією Поліною Іщенко став одним із найзворушливіших моментів Віденського Балу (2025).

4. **Кіномистецтво (документалки** – «Невидимий Батальйон» (2017; Аліна Горлова, Ірина Цілик, Світлана Ліщинська; Україна), «20 днів у Маріуполі» (2023; Мстислав Чернов; Україна), «Хаммер» (2025; Олексій Кочергін; Україна) тощо; **художні фільми** – «Кіборги. Герої не вмирають» (2017; Ахтем Сеїтаблаєв; Україна), «Наші котики або Як ми полюбили лопати в умовах обмеженої антитерористичної операції з елементами

тимчасового воєнного стану» (2020; Володимир Тихий; Україна), «Шлях поколінь» (2023; Володимир Сидько, Україна) тощо). Безумовно, у цій категорії треба згадати і **кінофестивалі** (Одеський міжнародний кінофестиваль, Київський міжнародний кінофестиваль «Молодість», Харківський міжнародний фестиваль «Kharkiv MeetDocs», «Нове українське кіно» на Луганщині, «Дні українського кіно» у Львові, міжнародний фестиваль показів авторської анімації «Linoleum» у Києві тощо). Бурхливий розвиток характеризує і сферу **анімації**: з'являються як нестандартні мультфільми для дорослих (анімаційний фільм Анни Дудко «Глибока вода» (2021) отримав нагороду на Паризькому фестивалі PIAFF; сатиричний комедійний ситком «Університет Чупарського» (2022–2024) тощо), так і цікаві проєкти для дітей («Козаки. Футбол» (2016); «Микита Кожум'яка» (2016); «Козаки. Навколо світу» (2018); «Віктор_Робот» (2020); «Мавка. Лісова пісня» (2023); «Пес Патрон» (2023) тощо). Від початку повномасштабної війни аніматори творять **терапевтичні мультфільми**, котрі пояснюють і допомагають маленьким українцям проживати складну реальність («Добро завжди перемагає» (2022), анімаційний кліп Світлани Ройз та музикантів гурту «ТНМК» «Крокуй до укриття» (2022), стрічки команди волонтерського проєкту «Графічний батальйон» (ініціатор – Сашко Даниленко) – «Що робити, коли лунає сирена» (2022), «Що робити, коли тобі нудно» (2022), «РЕ (2022) «Гімнастика для тих, кому важко сидіти на одному місці» (2022) і «Що робити, коли страшно» (2022) та інші).

5. **Театральне мистецтво** (вистави й перформативні читання, у яких творчо переосмислено російсько-українську війну). За останні роки набули популярності **моновистави** («Ненароджені для війни» (2024; Євген Авдеєнко), «Хтось такі як я» (2024; Ніна Хижна)). Але справжнє «нове дихання» сценічне мистецтво отримало у варіантах різноманітних **вистав** («Я норм» (2022; режисерка Оксана Дмітрієва; Харківський державний академічний театр ляльок імені В. А. Афанасьєва), «Скалічені і Сильні» (2023; режисерка Світлана Ємець; Запорізький дитячий театр «СВІЯ»), «Нехай щастить!» (2025; режисер Степан Пасічник; Харківський академічний

український драматичний театр ім. Т. Г. Шевченка «Березіль») тощо). Не можемо оминати і **театральні проєкти** (наприклад, з кінця 2015 року діє «Театр переселенця / Theatre of Displaced People», де акторами є люди, які змушені були змінити місце проживання внаслідок війни) і **театральні фестивалі** («Стус-Фест» (6 січня, від 2024 р.); «Січеславна» (Дніпро, травень); «Золотий Лев» (Львів, жовтень) тощо). Нового формату набуває сьогодні **сміхова культура**, яка є своєрідним відображенням народного світогляду (наприклад, діяльність «Дизель Шоу», «Стендап в укритті» тощо). Оновлюються також народні драматичні практики, зокрема карнавальні дійства, різноманітні форми «живого вертепу», пов'язані зі святкуванням Різдва: **вертепна драма та Маланка** (театралізовані вертепні дійства, фестивальні паради вертепів, фестивалі різдвяних зірок, святкові паради колядників, наприклад, 28 грудня 2025 року у Львові пройшла ювілейна, 20-та Хо́да зі́вдарів «Спалах різдвяної зірки»; щорічні колядни́цькі партії автентичної гуцульської різдвяної пісні з трембітами, рогами, традиційним строєм, танцями-плесами у селі Криворівня Верховинського району Івано-Франківської області; регіональні фольклорні фестивалі – свято Маланки з «водінням кози» (унікальне обрядове дійство, яке поєднує в собі дохристиянські міфи, християнські традиції та сучасний карнавальний хаос) у селах Устя та Горошова Чортківського району Тернопільської області; обряд «Засівання з конем» у селі Вістря Чортківського району Тернопільської області тощо). Нового формату набула **весільна драма** (наприклад, театралізоване дійство відтворення автентичного весілля Тернопільщини бандуристкою Мариною Круть; Тернопіль, 2025 р.) і **поховальний обряд** Захисників (від кортежу «На щиті» до урочистостей біля могили).

6. **Фотомистецтво** (від окремих світлин до фотопроектів). За час війни (від 2014 року) широко відомими стали **роботи фотографів-любителів, фотохудожників та фотокореспондентів** Віктора Гурняка, Віталія Запеки, Євгена Малолетки та ін. Всеукраїнське та міжнародне визнання отримали **українські мистецькі та документальні фотопроекти** (наприклад, «Якби не війна» (2016; Андрій

Дубчак та інші), «Життя після поранення» (2017; Олексій Фурман), «Маріуполь: 86 днів оборони», або «М86» (2024; головний автор – маріупольський журналіст, який працює під псевдо «Сектор Маріуполь»). Видано цікаві **фотоальбоми** – «Мінливий краєвид: Українське мистецтво між революцією та війною» (2015; видавництво «Родовід»; Наталія Чермалих), «Аеропорт у фотографіях і текстах» (2016; Київ: А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА; Сергій Лойко), «Добровольці. Доба героїв / Volunteers. The age of heroes» (2019; Київ: Мистецтво; Андрій Котлярчук) тощо). Крім того, чимало творчих ініціатив та проєктів супроводжується **звітами-фотовиставками**.

7. **Скульптура** (монументи героям, барельєфи, пам'ятні дошки тощо). Наприклад, **меморіальні дошки** (Василеві Сліпаку («Міф»), оперному співаку й воїну, на фасаді Львівського ліцею № 46 ім. В'ячеслава Чорновола (2016); Сергію Коновалу («Норд»), лейтенанту ЗСУ, командирі «Сталевої сотні» 67-ї окремої механізованої бригади, на фасаді Дому ветерана в Тернополі (2024) тощо); **скульптури** («Крилата ракета» (2023; Харків; Ілля Чорномаз) – використано частину ракети, що влучила в Харківську ОВА 1 березня 2022 року; «Крізь втрату» (2019; Даніїл Ровенчин)); **меморіали** (українським розвідникам, які загинули в російсько-українській війні (2025; Назар Білик; Київ) тощо); **пам'ятні знаки**, зокрема, «Дзвін пам'яті» за загиблими героями (наприклад, на Алеї почесних поховань Далекосхідного кладовища у Кропивницькому (2022) тощо); **горельєфи** (Сергію Коновалу («Норд»), лейтенанту ЗСУ, командирі «Сталевої сотні» 67-ї окремої механізованої бригади в Холодному Яру на Меморіалі добровольцям (2025; скульптор Ігор Семак, архітектор Олександр Бучацький) тощо).

8. **Архітектурно-меморіальне мистецтво** (**меморіальні комплекси**, призначені для увічнення пам'яті Героїв та жертв російсько-української війни, на які зараз активно проводяться конкурси).

9. **Декоративно-прикладне мистецтво** (гравіювання та карбування, ковальство, кераміка, текстиль тощо). Актуалізовано **художнє оздоблення холодної та вогнепальної зброї** (нагородної чи іменної). Поширення, насам-

перед утилітарного, адже перманентно виникають нові військові формування, набуло **створення прапорів** з військовою символікою, гербами, зображеннями героїв (кожна військова частина має власний бойовий прапор, який є її найбільшою святинєю і втрата якого рівнозначна ганьбі; є, окрім того, прапори родів військ, як-от: Сухопутних військ, Військово-морських сил, Повітряних Сил, Десантно-штурмових військ, Сил спеціальних операцій тощо). Став актуальним **розпис військових артефактів та трофеїв**. Нового «дихання» набуло **мосяжництво** – художня обробка металу, наприклад, розпис гільз, створення прикрас – згарди, браслети, сережки та ін. (унікальні прикраси та компоненти для дронів із відпрацьованих гільз волонтерки Ольги Коновал (м. Тернопіль) – дружини Героя України, командира роти 2 стрілецького батальйону 67 ОМБр Сергія «Норда» Коновала, який загинув на фронті). Дедалі більшої популярності набуває **гончарство** (народні образи-символи на сувенірних глиняних виробках). Увійшла в моду сучасна українська **кераміка** з етно- та військовими мотивами (посуд, декоративні плитки, вази тощо). На «хвилі популярності» також **вишивка** (оздоблення одягу, рушників, скатертин, які можуть містити військові мотиви, особливо це стосується шевронів), **ткацтво та килимарство** (**гобелен**, де поєднуються традиційні техніки з сучасними мотивами, стаючи потужними носіями національних символів і воєнних історій – своєрідні картини війни з ниток). Значного поширення набуло ремесло **плетіння** (вироби з гілля верби, соломи тощо; особливе значення має плетіння маскувальних сіток для військових, кікімор (маскувальних костюмів) для снайперів і розвідників, а також каверів (нашоломників) тощо). Нові функції сьогодні покладено на ремесло **в'язання** – крафтове виготовлення теплих речей для Захисників та Захисниць (шкарпетки, шарфи, балаклави, рукавиці тощо). **Виготовлення та прикрашання одягу** теж зазнало трансформацій завдяки використанню етнелементів: вишивка, мереживо, натуральні тканини та орнаменти, окремі предмети (керсетки, плахти, свити, каптани, додільні сорочки, пояси-крайки, хустки, сумки, прикраси тощо). З'явилися нові бренди, котрі здобули шалену популяр-

ність, особливо в молоді («Етнодім», «Сварга», «Чічка», «Shypelyk» тощо). У діяльності сучасних українських дизайнерів-модельєрів одяг постає впевненим інструментом національного спротиву та культурної дипломатії (дизайнер Жан Гріцфельд у березні 2022 року на тиждні моди в Берліні представив колекцію із закривавленими моделями в одязі з написами слів «свобода», «мир», «любов», «віра», «надія», «вільна», «непереможна» тощо). Яскравим напрямом сучасного українського декоративно-прикладного мистецтва війни є **виготовлення ляльок**, передусім **мотанок**. Їх створюють на честь Героїв-Захисників та Героїнь-Захисниць України (проект «Ляльки у камуфляжі» (2024; Черкаси; автор ідеї Тетяна Григоренко). Часто такі вироби є своєрідними талісманами, оберегами (наприклад, вироби тернопільської майстрині та письменниці Ганни Осадко). Періодично в Україні та за кордоном відбуваються виставки авторської ляльки («Ті, хто нас захищають» (2024; Черкаси; автор ідеї – Тетяна Григоренко), «Лялькове диво» (2025; Тернопіль; Олена Хмельницька) тощо). Варто згадати й народне **писанкарство** (традиційні християнські символи доповнюють патріотичними: національний прапор, герб; синьо-жовта кольористика; гасла-послання: «Слава Україні!», «Слава ЗСУ!», «Христос Воскрес! Воскресне Україна!» «Україна понад усе!» тощо). Уже стало доброю традицією освячені писанки передавати Захисникам і Захисницям на передову як символ віри в нашу Перемогу, надії на мир та духовної сили. Відроджується сьогодні й **витинанка** (декорації до свят; сучасний арт-об'єкт, наприклад, творчість тернопільської мисткині Галини Дудар; оберег: витинанки-ангели передають Захисникам і Захисницям на передову; традиція виготовлення паперових Ангелів пам'яті – всесвітня тиха акція вшанування Героїв Небесної Сотні). Нового формату набуло й **різьблення по дереву** (різьблені меблі з народною символікою; новітні ікони з зображенням Воїна світла, Богородиці, яка своїм омофором захищає оборонців країни тощо; військові нагородні відзнаки – дерев'яні шеврони, герби військових бригад, наприклад, роботи ветерана війни Василя Семка з Перегінська тощо). Нового значення отримало **свічкарство** (свічки як символ

пам'яті – новітня традиція запалювати свічку у вікні в річницю Голодомору, створення свічок з патріотичними мотивами, які запалюють на могилах загиблих Героїв; оберегу та піклування – виготовлення окопних свічок; майстер-класи з виготовлення окопних свічок, до яких долучаються діти й молодь).

10. **«Межові» жанри.** До цього мистецького напрямку можна віднести кілька начебто не пов'язаних між собою культурних феноменів, для яких характерний особливий зображальний, виражальний та утилітарний синкретизм. Насамперед це **відеопоезія**, без якої в сучасній Україні не мислить себе жоден відомий митець слова (Павло Вишебаба, Дмитро Лазуткін, Мальва Кржанівська тощо). Окрім «соло-записів», існують цілі творчі проєкти (наприклад, ініційований військовим телебаченням України «Поетичний фронт»). На межі літератури та зображального мистецтва виникли суперпопулярні **комікси та графічні романи** («Кіборги. Початок. Том І» (2017; Левко Квіт); «Привид Києва» (2022; Мацуда Джюко) і **меми** (Чмоня, Бавовнятко, Чорнобаїти тощо). На межі між декоративно-прикладним мистецтвом та архітектурою можна розглядати дизайн інтер'єру як мистецтво. Точніше, сучасний український **етнодизайн**. Це не просто збірка елементів національного мистецтва в будинку, а майстерне поєднання традиційних візерунків, кольорів та матеріалів, що відображають нашу багатовікову історію та національну самобутність, загроженою війною. Складниками етнотайпу є: українські національні візерунки та орнаменти на текстильних виробах; багато предметів із дерева, глини; вироби народних майстрів (іграшки, посуд, писанки, вишиті рушники, скрині тощо). Поєднання архітектури, літератури та графіки дало можливість з'явитися **мотиваційним поезіям на стінах** як мистецькому феномену.

11. **«Цифрове мистецтво»** – комплекс культурних феноменів, створених із застосуванням можливостей новітніх технологій. Найпоширенішим його напрямом, який передбачає безсумнівну творчу діяльність, є **«нет-арт»**, або **«мистецтво мережі»**, тобто вид медіамистецтва, що використовує Інтернет як основне середовище для демонстрації чи створення видів мистецтва, а також взаємо-

дії з ними (наприклад, «Шевченко мобілізує» (2015; радіомарафон із публікацією арт-портретів Кобзаря в мережі), «Поезія Вільних» (2022; національний портал з можливістю демонструвати та обговорювати вірші) тощо). **Відеоігри** не лише розважають і пропонують контент різного естетичного рівня, але й поширюють інформацію про російсько-українську війну: «Ukraine War Stories» – добірка візуальних новел про російське вторгнення в Україну 2022 року; «THREEDAYS» – тактичний шутер, натхненний реальними подіями війни в Україні; «Putinist Slayer, або Винищувач путіністів» – дає можливість стати воїном і захищати добро; «Фермери крадуть танки» – гра про повномасштабне вторгнення росіян тощо). Варто виокремити також технології віртуальної реальності (**VR-технології**): цифрові колажі – «Українська Голгофа» (2022; Оксана Чепелик); цифрові твори за ескізами штучного інтелекту – «Думки про звільнення Херсона» (2022; Марія Шарлай) тощо.

12. **Словесне мистецтво.** На нашу думку, саме мистецтво слова найповніше відображає щонайрізноманітніший досвід воєнного буття української нації, адже «художні тексти, особливо ті, які творяться буквально на лінії фронту, фіксують війну як свідчення, сприяють формуванню та усвідомленню ціннісних орієнтирів, допомагають подолати колективну травму війни, вчать не бути духовними сліпцями» (Сеньовська, Скуратко, 2025, с. 135). Погоджуємося з думкою Олени Герасим'юк, що «воєнна література – вакцина проти російської пропаганди» (Література 2025 року), адже «національна література працює, якщо в боротьбі за свободу націю супроводжують її письменники. Як-от під час Революції Гідності, коли українські класики з'являлися в нових образах, поверталися, ставали сучасними й актуальними» (Дронь, 2025, с. 111). Тож це природно, що сьогодні, як наголошує літературознавиця Богдана Романцова, «вся українська література зосереджена на війні» (Література 2025 року). Цікавою в цьому контексті нам видається думка сучасного молодого письменника і військового Артура Дроня: «З одного боку, нам здається, ніби ми переситились темою війни... А, з іншого боку, ми все-таки хтось свідомо, хтось підсвідомо розуміємо, що є тільки один шлях співіснувати

з болем, з травмами, зі складними часами. Це говорити про них, проговорювати ці досвіди. Мовчати і уникати письма таких книжок і читання таких книжок було би простіше. Але воно не допоможе нам ні знайти спільну мову, ні разом вигребти в тих всіх обставинах... Ми мусимо про це говорити. Або – писати. Або – читати» (Література 2025 року). Саме тому спостерігаємо лавиноподібне збільшення текстів сучасної української літератури війни, про що свідчить *каталог* книг про російсько-українську війну Ганни Скоріної (Facebook: <https://www.facebook.com/share/19KvgyhMte/>) – громадської діячки, бібліотекарки, волонтерки, авторки проєкту «Книги про війну» (Скоріна, 2023), яка займається популяризацією художніх текстів та досліджень про російсько-українську війну від 2014 року. Вважаємо, що саме цей каталог на сьогодні є найповнішим і не має аналогів. Варто наголосити, що в основу його рубрикації покладено тематичний принцип (Скоріна, 2023). Зауважимо, що такий поділ є дещо умовним, адже «не розкриває всієї повноти й різноманітності художніх текстів про нинішню російсько-українську війну» (Сеньовська, Скуратко, Голинська, 2025, с. 204). Тож дозволимо собі запропонувати власний варіант *класифікації* сучасної української літератури війни, здійснений у наших попередніх наукових дослідженнях. Отже, відповідно до наших спостережень, доцільною є «така класифікація сучасної воєнної літератури:

1) *за родами та жанрами* (класично – поезія, проза, драматургія, інтерв'ю);

2) *за темами* (логічно – як у каталозі Ганни Скоріної: 1. Книги про війну, які написали військові, учасники бойових дій, військові-журналісти, військові капелани; 2. Комікси й артбуки; 3. Книги про анексію Криму; 4. Поезія війни; 5. Дитяча література – безпосередньо творчість чи розповіді дітей і твори письменників для дітей; 6. Книги матерів про синів; 7. Метафора та війна; 8. Преса; 9. Навколовійськові (есеїстка, інформаційні війни); 10. Наукові книги (монографії, вісники, матеріали конференції, доклади тощо); 11. Книжки про російсько-українську війну, які написали іноземці і які видані в Україні; 12. Книги іноземними мовами; 13. Книги нашої Перемоги);

3) *за авторством* (конкретизовано – література військових (чинних і ветеранів), або комбатанська, і не-військових (письменників, журналістів, волонтерів, бойових медиків, капеланів, членів родин воїнів, переселенців та ін.);

4) *за спрямуванням* (ціннісно зорієнтована – меморіальна, написана самими воїнами, яка часто стає популярною після їхньої загибелі (Г. Бабіч, М. Кривцов, Ю. Руф, М. Микусь та ін.) і література пам'ятування, написана про військових (Леся Орляк «Ти зробив усе, що зміг», Марія Вітишин «Мій син – кіборг», Євгенія Подобна «Дівчата зрізають коси», Наталка Позняк-Хоменко «Без ротації», Вікторія Середа та Христина Біляковська «Я тебе... Війна», Олена Мокренчук «Герої моєї країни: Михайло Драпатий», Ольга Стецюк «Сум...», «Біль...», «Туга...» та ін.).

Зауважимо, що наша класифікація не є остаточною, адже бойові дії тривають, кількість рефлексій у художніх текстах про російсько-українську війну збільшується і з часом можуть виникнути нові підходи та варіанти дослідження» (Сеньовська, Скуратко, Голинська, 2025, с. 204).

Подавши класифікацію сучасної української літератури війни, за доцільне вважаємо також зосередити увагу й на її *періодизації*. Відповідно до наших спостережень, пропонуємо «орієнтовно поділити її на **три етапи**, які, звісно, не мають чітких меж, однак характеризуються певними тематичними та емоційно-виражальними особливостями:

– **1-ий етап (2014–2017 рр.)** – *фіксація факту війни*. Переважають публіцистично-документальні тексти (щоденники, репортажі, мемуари) та вірші, зосереджені на подіях Революції Гідності, анексії Криму, початку бойових дій на Сході (трагедія Іловайська, подвиги кіборгів), АТО: Вікторія Амеліна «Синдром листопаду, або Номо Comptiens», Борис Гуменюк «Вірші з війни», «Блокпост», Олена Захарченко «Вертеп #РоманПроМайдан», Андрій Кокотюха «Вогняна зима», Сергій Лойко «АД 242», Євген Положій «Іловайськ. Розповіді про справжніх людей» тощо.

– **2-ий етап (2018–2021 рр.)** – *художньо-рефлексивне осмислення війни*. З'являються форми великої прози, а також

поетичні збірки, які розкривають тему війни через призму особистих і родинних драм, внутрішніх трансформацій героїв, соціальних зламів: Марія Вітишин «Мій син – кіборг», Гліб Бабіч «Вірші та пісні», Борис Гуменюк «100 новел про війну», Леся Орляк «*Ти зробив усе, що зміг*», Євгенія Подобна «Дівчата зрізають коси», Сергій Пущенко «Фронтний Кобзар», Надія Сеньовська «Війна і те, що після», Анна Шила «*Жінка війни*» тощо.

– **3-тій етап (2022 – до цього часу (2025 р.) – лавиноподібне збільшення кількості текстів про війну.** Художня література перетворюється у засіб документування, фіксації, терапії та пам'яті: «Війна 2022: щоденники, есеї, поезія. Антологія», «Голоси. Антологія військових письменників», Павло Вишебаба «Тільки не пиши мені про війну», Артур Дронь «Тут були ми», Любов Долик «Псалми любові», Віталій Запека «Бабах на всю голову», «Герої, херої та не дуже», Максим Кривцов «Вірші з бійниці», Юрій Матешук «Книга скарг», Михайло Микусь «Всесвіт тисячі мрій», Юрій Руф «Багряна лірика», Ольга Стецюк «Біль», «Сум», «Туга» тощо» (Сеньовська, Скуратко, 2025, с. 138).

Отже, проаналізувавши весь доступний масив сучасної української літератури війни, хочемо зауважити, що саме словесне мистецтво найоперативніше відгукується на реалії воєнного життя, адже «щоразу війна спричиняла розширення меж у літературі чи то жанрових, чи то тематичних, провокувала появу нових авторів» (Шелюх, 2023, с. 812). Сьогодні значну увагу приділяють **літературі факту**, адже «щойно ми чуємо російську пропаганду, ми не зможемо її відбити теоретикою тих, хто тільки був в тилу – з усією повагою. Потрібно бити фактом. Цей найсильніший факт є саме у ветеранів і очевидців цієї війни» (Література 2025 року). Поділяємо цю думку Олени Герасим'юк і тому найпотужнішим голосом сучасної української літератури війни вважаємо твори митців-воїнів, митців-ветеранів (наприклад, Гліба Бабіча, Саші Буля, Павла Вишебаби, Бориса Гуменюка, Артура Дроня, Сергія Жадана, Єлизавети Жарікової, Віталія Запеки, Максима Кривцова, Петра Маги, Юрія Матешука, Михайла Микуса, Валерія Пузіка, Юрія Руфа та ін.). Переконані, що саме **комбатантська література** «стає своє-

рідним актом свідчення, жестом спротиву, формою виживання й способом утвердження людської та національної гідності» (Сеньовська, Скуратко, 2025, с. 136). Зауважимо, що «у сучасній Україні комбатантську прозу творять письменники, які були мобілізовані до ЗСУ або ж пішли воювати у складі добровольчих батальйонів, а також ті, хто до війни не мав стосунку до літературного бомонду. У більшій чи меншій мірі їхні тексти належать до літератури факту» (Рябченко, 2019, с. 63). Погоджуємося з думкою Валерії Павленко, що «мабуть, основною метою воєнної літератури є **документування війни**. Це важливий внесок для нашої історичної пам'яті» (Література 2025 року). А її творцями є передусім наші Захисники й Захисниці, а отже, цікавою нам видається теза Володимира Єшкілева, що «з війни на Донбасі почнеться біографія не одного письменника, або це породить новий напрям у літературі» (Єшкілев). І це чудово, що з окопів ми «чуємо голос», що твориться література «під кулями», що там, на лінії фронту, «розпочинається біографія не одного нашого письменника», що сьогодні активно пишуться «книги живого факту». Зауважимо, що «здебільшого авторами таких книг є не професійні письменники, а військові, ветерани, люди, що до війни не займалися літературною творчістю, але прожите-побачене-відчуте вилили на папір. Тож результат їх творчості є безцінним першоджерелом інформації, яку важливо донести для наступних поколінь, використовувати для формування почуття національної гідності та патріотичного виховання українців» (Дайвер, 2019), а «сучасний український читач змінився під впливом суспільно-історичних обставин... і став вимогливим до творів (тем, ідей, образів) та автора (стилю, громадянської позиції тощо)» (Горболіс, 2016, с. 128). Сьогодні вимогливий український читач «довіряє» митцям-воїнам, хоче «почути» їх правдиве слово, хоче в читанні висловити свою шану і подяку за захист, тому найбільшою популярністю серед читачів користуються твори **комбатантської літератури** (наприклад, Дронь А. «Тут були ми» (2024) та «Гемінгвей нічого не знає» (2025), Запека В. «Герої, херої та не дуже» (2025)) та **пам'ятувальної літератури** (наприклад, Вітишин М. «Мій син – кіборг»

(2022), Орляк Л. «Ти зробив усе, що зміг» (2017), Стецюк О. «Біль...» (2024)).

Андрій Любка, розмірковуючи про роль читання в час війни, зауважує: «Так, сьогодні час війни і коротких інформаційних зведень, але колись ми ще напишемо свої прекрасні романи про цей час, пояснимо світу Україну, розкажемо про наших простих героїчних людей, про нашу культуру і мову. Напишемо, щоб наші діти й онуки змогли поринути в цей час і пережити його разом з нами, і щоб у кожного нашого читача в світі викристалізувалося переконання, що війни треба уникати за будь-яку ціну, але якщо вона вже прийшла на твою землю – важливо зберегти гідність, людяне в собі, мати сміливість у страшні часи робити добрі справи» (Любка, 2022). Переконані, що доброю справою у час воєнного лихоліття є творити **мистецтво війни** для прийдешніх поколінь як свідчення гідного шляху великої нації.

Висновки. Ми є свідками творення нового (і за тематичним, і за стильовим, і за ідеологічним наповненням) феномену національної культури – мистецтва війни, яке охоплює велику кількість художніх напрямів: зображальне мистецтво (мурали, фрески, мозаїки, колажі, картини, листівки, ілюстрації, тощо); музичне (аудіовізуальне) мистецтво (патріотичні пісні, музичні кліпи, класичні опери, ораторії, музичні проекти); хореографічне мистецтво (хореографічні вистави, народні танці, балет, танцювальні постановки тощо); кіномистецтво (документалки, художні фільми, кінофестивалі, мультфільми); театральне мистецтво (вистави, перформативні читання, театральні фестивалі, народна драма тощо); фотомистецтво (фотоальбоми, фотопроекти, звіти-фотовиставки тощо); скульптура (монументи героям, барельєфи, пам'ятні дошки, меморіали, горельєфи тощо); архітектурно-меморіальне мистецтво (меморіальні комплекси); декоративно-при-

кладне мистецтво (гравіювання, карбування, ковальство, кераміка, художнє оздоблення холодної та вогнепальної зброї, мосяжництво, гончарство, вишивка, ткацтво, килимарство, гобелен, плетіння, в'язання, виготовлення та прикрашання одягу, виготовлення ляльок-мотанок, писанкарство, витинанка, різьблення по дереву, свічкарство тощо); «межові» жанри (відеопоезія, комікси, графічні романи, меми, етнодизайн, мотивуючі поезії на стінах); цифрове мистецтво (нет-арт, мистецтво мережі, відеоігри тощо); словесне мистецтво. Останнє від початку війни пройшло три етапи становлення й розвитку: 1-ий етап (2014–2017 рр.) – фіксація факту війни; 2-ий етап (2018–2021 рр.) – художньо-рефлексивне осмислення війни; 3-тій етап (2022– до цього часу (2025 р.) – лавиноподібне збільшення кількості текстів про війну. Сучасна українська література війни зараз перебуває на активній фазі творення, адже саме вона найповніше фіксує досвід нації, яка проходить надскладний шлях до самостворення, самоусвідомлення себе – вільної, нескореної, культурно багатой спільноти. Лавиноподібне збільшення текстів про сучасну російсько-українську війну спричинило потребу в класифікації української літератури війни: за родами та жанрами, за темами, за авторством, за спрямуванням. Така класифікація не є остаточною, адже війна триває, а кількість рефлексій у художніх текстах збільшується. Зауважимо, що за жанрово-стильовими та ідейними домінантами сучасна українська література війни щонайрізноманітніша, однак більшість текстів належать до літератури факту, основним завданням якої є документальна фіксація непростого досвіду українців.

Перспективним напрямом подальших досліджень бачиться методичний – інтерпретація мистецтва війни загалом та сучасної української літератури зокрема в освітньому процесі.

ЛІТЕРАТУРА

Війна 2022 : щоденники, есеї, поезія. Антологія. Львів : Вид-во Старого Лева; Варшава : Нова Польща. 2022. 440 с.

Вітишин М. Мій син – кіборг. Тернопіль : Джура, 2022. 96 с.

«Вічність трива цей день...» Художні хроніки війни / за ред. М. Жулинського; упоряд. : Н. Торкут, О. Поліщук, Т. Головань, Н. Герасименко, А. Матющенко. Тернопіль : Джура, 2023. 444 с.

- Голоси. Антологія військових письменників / упорядкув. Т. Пилипець. Київ : ФОП Степурін Ігор Миколайович, 2023. 260 с.
- Горболіс Л. М. Читання як самозбереження реципієнта. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Філологічна*. 2016. № 24. Том 1. С. 126–129.
- Грабовська І. Українські видання про гібридну війну путінської Росії. Київ, 2019. URL: <https://day.kyiv.ua/uk/blog/polityka/ukrayinski-vydannya-pro-gibrydnu-viynu-putinskoyi-rosiyi>.
- Дайвер В. Чи Ви читаєте книги про війну? Тернопіль, 2019. URL: https://www.tenews.org.ua/post/show/1562946235-chi-vi-chitaete-knigi-pro-viynu?fbclid=IwAR1ilvsYChvEOI68GRdxnNQ_b2ZEwXSW9e2dE7SvmEf7Z6kuAsVo1YqadIs.
- Дронь А. Тут були ми [Текст] : поезія. Львів : Видавництво Старого Лева, 2024. 112 с.
- Дронь А. Гемінгвей нічого не знає [Текст] : коротка проза. Львів : Видавництво Старого Лева, 2025. 168 с.
- Запека В. Герої, герої та не дуже. Івано-Франківськ : Видавництво «Магура», 2025. 352 с.
- Єшкілев В. З війни на Донбасі почнеться біографія не одного письменника. URL: <http://www.dw.com/uk/a-17927985>.
- Літвінова І. М. Репрезентація образу війни в сучасній українській поезії (на матеріалі текстів за березень-травень 2022 року). *Мовознавчий вісник*. 2022. Вип. 33. С. 103–110. DOI: <https://doi.org/10.31651/2226-4388-2022-33-103-110>.
- Література 2025 року? Які книги про війну обговорюють найбільше? *Культуримо. Суспільне Культура*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=K09kjMcVlKM>.
- Любка А. Читання під час війни. *День*. 7 квітня 2022 р. URL: <https://day.kyiv.ua/blog/suspilstvo/chytannya-pid-chas-viynu>.
- Недописані : проект пам'яті людей літератури, що загинули внаслідок російського вторгнення в Україну. URL: https://www.instagram.com/p/C_P_euglhcK/?img_index=2.
- Орляк Л. Ти зробив усе, що зміг. Художньо-документальна повість. Тернопіль : Джура, 2017. 88 с.
- Освітній волонтерський проект «Патріотичні й небайдужі». Офіційна сторінка. URL: <https://www.facebook.com/profile.php?id=61555874657142>.
- Рябченко М. Комбатантська проза в сучасній українській літературі : жанрові та художні особливості. *Слово і час*. 2019. № 6. С. 63.
- Сеньовська Н. ДРУЖИНА ГЕРОЯ : посібник з виживання. Тернопіль : Джура, 2025. 128 с.
- Сеньовська Н., Скуратко Т. Сучасна українська література про війну : тематичні й художні особливості. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Філологія*. М-во освіти і науки України; Держ. вищ. навч. заклад «Ужгород. нац. ун-т», Філологічний ф-т [М. Номачі (голов. ред.), Н. Венжинович (голова редакц. ради), Ю. Бідзіля (відп. ред.) та ін.]. Ужгород : ПП Данило С. І., 2025. Вип. 2(54). С. 134–142. URL: <http://visnyk-philology.uzhnu.edu.ua/issue/view/20224>.
- Сеньовська Н., Скуратко Т., Голинська М. Образ воїна-героя російсько-української війни в сучасному художньому дискурсі. *Наукові записки. Серія : Філологічні науки*. Випуск 3 (214). Т. 1. Кропивницький : Видавничий дім «Гельветика», 2025. С. 195–205. URL: <https://journals.cusu.in.ua/index.php/philology/article/view/866/825>.
- Скоріна Г. Каталог книжок про російсько-українську війну. 2023. URL: <https://bookforum.ua/participants/13070>.
- Стецюк О. Біль... Тернопіль : Джура, 2024. 63 с.
- Це війна. Українські письменники і письменниці про те, як пережити катастрофу [Віталій Портников, Володимир Рафєєнко, Станіслав Асєєв та ін.] / Упоряд. Юлія Бентя, Олег Коцюба, Наталія Федущак. Світлина Анни Ільченко. Київ : Критика, 2024. 208 с.
- Шелюх О. М. Особливості сучасної літератури про російсько-українську війну. *Baltija Publishing*. 2023. С. 812–817. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-223-4-100>.
- Trofymenko T. Сучасна українська проза після 24 лютого 2022 : рецепція війни. *Studia Interkulturowe Europy Środkowo-Wschodniej*. 2023. Vol. 16. P. 97–113. DOI: <https://doi.org/https://doi.org/10.31338/2544-3143.si.2023-16.5>.
- Voices of defenders. URL: <https://voicesofdefenders.org.ua/uk.html>.

REFERENCES

- Daiver, V. (2019). *Chy Vy chytaiete knyhy pro viynu? [Do you read books about war?]* Ternopil. Retrieved from https://www.tenews.org.ua/post/show/1562946235-chi-vi-chitaete-knigi-pro-viynu?fbclid=IwAR1ilvsYChvEOI68GRdxnNQ_b2ZEwXSW9e2dE7SvmEf7Z6kuAsVo1YqadIs [in Ukrainian].

- Dron, A.** (2024). *Tut buly my: poeziia [Here We Were: Poetry]*. Lviv: Vydavnytstvo Staroho Leva [in Ukrainian].
- Dron, A.** (2025). *Geminhvei nichoho ne znaie [Hemingway knows nothing]: korotka proza*. Lviv: Vydavnytstvo Staroho Leva [in Ukrainian].
- Horbolis, L. M.** (2016). Chytannia yak samozberezhennia retsyipienta [Reading as self-preservation of the recipient]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Serii: Filolohichna – Scientific Bulletin of the International Humanitarian University. Series: Philological*, 24 (Vol. 1), (pp. 126–129) [in Ukrainian].
- Hrabovska, I.** (2019). *Ukrainski vydannia pro hibrydnu viinu putinskoi Rosii [Ukrainian publications about the hybrid war of Putin's Russia]*. Kyiv. Retrieved from <https://day.kyiv.ua/uk/blog/polityka/ukrayinski-vydannia-pro-gibrydnu-viynu-putinskoyi-rosiyi> [in Ukrainian].
- Literatura 2025 roku? Yaki knyhy pro viinu obhovoriuiut naibilshe? [Literature of 2025? Which books about war are most discussed?] (2025). *Kulturymo. Suspilne Kultura – Let's Culturize. Social Culture*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=KO9kjMcVlKk> [in Ukrainian].
- Litvinova, I. M.** (2022). Reprezentatsiia obrazu viiny v suchasni ukrainskii poezii (na materialy tekstiv za berezen-traven 2022 roku) [Representation of the Image of War in Modern Ukrainian Poetry (based on texts from March-May 2022)]. *Movoznavchyi visnyk – Linguistic Bulletin* (Issue 33), (pp. 103–110). DOI: <https://doi.org/10.31651/2226-4388-2022-33-103-110> [in Ukrainian].
- Liubka, A.** (2022, April 7). Chytannia pid chas viiny [Reading during the War]. *Den – Day*. Retrieved from <https://day.kyiv.ua/blog/suspilstvo/chytannia-pid-chas-viyny> [in Ukrainian].
- Nedopysani: projekt pam'iaty liudei literatury, shcho zahynuly vnaslidok rosiiskoho vtorhnennia v Ukrainu [Unwritten: a project to commemorate literary figures who died as a result of the Russian invasion of Ukraine]. Retrieved from https://www.instagram.com/p/C_P_eugIhcK/?img_index=2 [in Ukrainian].
- Orliak, L.** (2017). *Ty zrobyv use, shcho zmih [You did everything you could]*. Khudozhno-dokumentalna povist. Ternopil: Dzhura [in Ukrainian].
- Osvitnii volonterskyi projekt «Patriotychni y nebaidualzhi». Ofitsiina storinka [Educational volunteer project «Patriotic and caring». Official page]. Retrieved from: <https://www.facebook.com/profile.php?id=61555874657142> [in Ukrainian].
- Pylypets, T.** (Ord.). (2023). *Holosy. Antolohiia viiskovykh pysmennykiv [Voices. Anthology of War Writers]*. Kyiv: FOP Stepurin Ihor Mykolaiovych [in Ukrainian].
- Riabchenko, M.** (2019). Kombatantska proza v suchasni ukrainskii literaturi: zhanrovi ta khudozhni osoblyvosti [Combatant prose in modern Ukrainian literature: genre and artistic features]. *Slovo i chas – Word and time*, 6, 63 [in Ukrainian].
- Senovska, N.** (2025). *DRUZHNA HEROIA: posibnyk z vyzhyvannia [HERO'S WIFE: A Survival Guide]*. Ternopil: Dzhura [in Ukrainian].
- Senovska, N., Skurotko, T., Holynska, M.** (2025). Obraz voyna-heroia rosiisko-ukrainskoi viiny v suchasnomu khudozhnomu dyskursi [The image of a warrior-hero of the Russian-Ukrainian war in modern artistic discourse]. *Naukovi zapysky. Serii: Filolohichni nauky – Scientific notes. Series: Philological sciences* (Issue 3 (214)), (Vol. 1), (pp. 195–205). Kropyvnytskyi: Vydavnychiy dim «Helvetyka». Retrieved from <https://journals.cusu.in.ua/index.php/philology/article/view/866/825> [in Ukrainian].
- Senovska, N., Skuratko, T.** (2025). Suchasna ukrainska literatura pro viinu: tematychni y khudozhni osoblyvosti [Modern Ukrainian literature about war: thematic and artistic features]. In M. Nomachi (Ed.-in-Chief), N. Venzhynovych (Chairman of the ed. board), Yu. Bidzilia (Resp. Ed.), *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Serii: Filolohiia – Scientific Bulletin of Uzhhorod University. Series: Philology* (Issue 2(54)), (pp. 134–142). Uzhhorod: PP Danylo S.I. Retrieved from <http://visnyk-philology.uzhnu.edu.ua/issue/view/20224> [in Ukrainian].
- Sheliukh, O. M.** (2023). *Osoblyvosti suchasnoi literatury pro rosiisko-ukrainsku viinu [Peculiarities of modern literature about the Russian-Ukrainian war]*. Baltija Publishing (pp. 812–817). DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-223-4-100> [in Ukrainian].
- Skorina, H.** (2023). *Kataloh knyzhok pro rosiisko-ukrainsku viinu [Catalog of books about the Russian-Ukrainian war]*. Retrieved from <https://bookforum.ua/participants/13070> [in Ukrainian].
- Stetsiuk, O.** (2024). *Bil... [Pain...]*. Ternopil: Dzhura [in Ukrainian].
- Portnykov, V., Rafieienko, V., Asieiev, St.** (2024). In Y. Bentia, O. Kotsiuba, N. Fedushchak (Orgs.), A. Ilchenko (Photo), *Tse viina. Ukrainski pysmennyky i pysmennytsi pro te, yak perezhyti katastrofu [This is war. Ukrainian writers on how to survive a catastrophe]*. Kyiv: Krytyka [in Ukrainian].

- Trofymenko, T.** (2023). Suchasna ukrainska proza pislia 24 liutoho 2022: retsenziia viiny [Modern Ukrainian prose after February 24, 2022: a review of the war]. *Studia Interkulturowe Europy Środkowo-Wschodniej – Intercultural Studies of Central and Eastern Europe* (Vol. 16), (pp. 97–113). DOI: <https://doi.org/https://doi.org/10.31338/2544-3143.si.2023-16.5> [in Ukrainian].
- Viina 2022: shchodennyky, esei, poeziia. Antolohiia [War 2022: Diaries, Essays, Poetry. Anthology]. (2022). Lviv: Vyd-vo Staroho Leva; Varshava: Nova Polshcha [in Ukrainian].
- Vityshyn M.** (2022). *Mii syn – kiborh* [My son is a cyborg]. Ternopil: Dzhura [in Ukrainian].
- Voices of defenders. Retrieved from: <https://voicesofdefenders.org.ua/uk.html> [in English].
- Yeshkiliev, V.** (2014). *Z viiny na Donbasi pochnetsia biohrafiia ne odnoho pysmennyka* [The biography of more than one writer will begin with the war in Donbas]. Retrieved from <http://www.dw.com/uk/a-17927985> [in Ukrainian].
- Zapeka, V.** (2025). *Herói, kherói ta ne duzhe* [Heroes, kheroes and not so heroes]. Ivano-Frankivsk: Vydavnytstvo «Mahura» [in Ukrainian].
- Zhulynsky, M.** (Ed.), **Torkut, N., Polishchuk, O., Holovan, T., Herasymenko, N., Matiushchenko, A.** (Ord.). (2023). «Vichnist tryva tsei den...» *Khudozhni khroniky viiny* [«This day lasts forever... » Artistic chronicles of war]. Ternopil: Dzhura [in Ukrainian].

Дата першого надходження статті до видання: 17.01.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 26.03.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 02.04.2026